

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

M. Fab. Quintiliani Declamationes Undeviginti. M. Fabii Avi Et Calpurnii
Flacci Declamationes. Auctoris Incerti Dialogus De causis corruptae
Eloquentiae - Cvm Variorum Notis

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

CCLXXIX. Dives speciosi adulter.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12889

mavit, quod educasset, quod impensas fecisset? Vis scire quam hoc verum sit? pecunia honoravit. Si quid pietatis est, quod imputare nos reipub. præter alimenta possumus, illud est, Sic educavi, talia præcepi, sic formavi mores. Non est satis hoc indignum, quod talem tibi filium feci? Sed hæc utcunque videri possint tolerabilia: illo tempore quo pugnabat filius noster (vindicabo enim mihi semper hoc nomen, neque à beneficiis meis appellatio ista discedet) qualis uterque nostrum fuit? non ego sollicitus, de muris pependi? non ego omnes excepi ab acie redeuntes? non nuncios sollicitus captavi? at tu securus eras, tanquam id quod volueras, cum exponeres, contigisset. Age, redeuntis vulnera quis religavit? sanguinem quis abluit? ad templa quis duxit? quis gratulatus est? Sciebasne jam tum esse officium tuum, an confiteris ad te hæc non pertinuisse? Dissimules licet, & videatur alioqui hoc contra causam meam, sciebas, & illum esse apud me passus es. Hæc decem millia agnovisti: non te moverunt tituli adolescentis, non illa gloria de eximia virtute, quam ego præceperam. Hac fiducia alimenta solvisti: computas mecum, ut solus omnium mortalium & expositum receperis, & lucrum feceris.

CCLXXIX.

Dives speciosi adulter.

ADULTERUM AUT OCCIDERE, AUT ACCEPTA PECUNIA DIMITTERE LICET. Dives pauperem speciosi patrem, de stupro filii appellavit: ille tacuit, iterum adjecta pecunia appellavit: ille tacuit. Tertio appellatus, uxorem filio dedit. Puer divitem cum uxore sua deprehensum, accepta pecunia dimisit: abdicatur à patre.

DECLAMATIO.

Priusquam venio ad æstimationem criminis & propriam iudicii huiusce summam: necesse habeo id dicere, quod in oculos uniuscujusque vestrum, iudices, incurrit. Abdicatur puer: nolite illum æstimare ex hoc quod maritus

tus

tus est: in quo illud præcipue, iudices, vereor, ¹ ne apud animos vestros suspectus sit impudentiæ, ac videatur intra hos annos nimium cito virum egisse: uxorem pater impuberi dedit. Quid igitur hæc ætas committere potuit tanta animadversione dignum? ² Lex abdicacionis adversus ferociam juvenum constituta est. Hæc vero infirmitas adeo nocentis nomen non recipit, ut vix recipiat innocentis. Si tamen perseveras abdicare tanquam juvenem, superest, ut ego quoque tanquam juvenem defendam. Vultis igitur, iudices, dicam illa omnibus fere abdicacionum judiciis vulgata pro liberis! Non ego luxuriatus sum, non ego meretricem amavi, non paterna bona vitiis consumpsi? Sed si hoc proposuero, respondebitur, (potest enim) Adulteros, inquit, non occidisti. ³ Dicamus & tanquam pro marito: Non habes jus abdicandi, propter hoc quod lex huic permittit. Vereor ne risum mereatur hæc defensio mea, tanquam hic utrumlibet non potuerit. Sed potuerit sane. Marito vel occidere adulterum, vel accepta pecunia dimittere licet: non potest propter id irasci, quod jura huic

¹ Ne apud animos vestros suspectus sit impudentiæ.] Scribe audacter, impatientiæ, id est, nimie libidinis. Vide 4. Observ. 25. Idem.

² Lex abdicacionis adversus ferociam.] Hic locus elucidat illum Declamacionis 259. supra, Fulmen istud patrum, adversus ferociam adolescentiæ datum est, &c. *Ærodius*.

³ Dicamus & tanquam pro marito.] Patet ex Declam. 275. atque ex jure nostro, quicumque ob adulterium pecuniam acceperit, eum famosum esse quia id est lenocinium agere. Sed marito, sicut nec ea jura quæ tandem in Pandectas relata sunt, omnem omnino adulterum, nec ubicunque deprehenderit, permiserunt occidere: quia mariti calor & impetus facile decernentis fuit refræmandus, ut eleganter à Papiniano scriptum est, de adulteriis lib. 1. nec facile via

concedenda, quo viri maxime confugerent, levibus & momentaneis suspicionibus offensi: potiusque hoc jus ad patres translatum est. Ita sive illo antiquo jure Romanorum, quo velut in magna paupertate poenæ omnes erant fere pecuniariæ: sive legibus Atheniensium, ut ex oratione *Lysia* *ἡρώε* & *Ἐρξέλοδίνος* *Φόνος* colligi potest, marito non etiam alii citra fraudem infamiæ, pecunia accepta, & id poenæ quidem non precii nomine adulterum dimittere licuit. Ergo justæ non sunt hic abdicacionum cautæ, nec hujusmodi ut à iudicibus approbari debeant, sive hunc impuberem jam maritum appellare placet, quia quod licuit, fecit: sive jus mariti ætas impedit, quia virium excusationem habet, quod simul adulterum cum adultera in ipsa turpitudine *καὶ ἐν ἑργῷ* occidere non potuisset.

Idem.

huic permiserunt. Loquatur maritus cum animo suo, loquatur cum affectu suo, cum propria animi sui natura. Si propter hoc licet abdicare: istud quod fecit maritus, non licet: alioqui enim tolerabilius & certe humanius erat, arbitrium vel occidendi adulteri, vel accepta pecunia dimittendi, transferri ad patres: quoniam certe levius est vetare aliqua, quam punire. Sic defenderetur, si jure tecum ageret: ipsius vero facti vel hoc modo rationem facile reddidissem: Non est istud turpe, quod lex permittit. ¹ Accepta pecunia dimisisti: nisi oporteret, nec liceret. An vero parum sancti illi videntur fuisse majores, illi constitutores juris, qui civitates adhuc velut antiquo illo errore confusas, ad certam vivendi formam redegerunt? illis non est visum nefas, accipere pecuniam: sed etiam hac poena animadverti putaverunt, sicut pleraque delicta puniuntur: nec enim semper usque ad mortem perveniunt. Credo autem illum, quisquis fuit legis hujusce constitutor, illa intra se cogitasse: Non omnium animos maritorum durare ad sanguinem: esse quosdam mitiores, qui ne conspiciere quidem cruorem sufficerent: multi se à gladiatorum vulneribus avertunt: & quanquam nemo dubitet & illud spectaculum in parte esse poenarum, tamen nequissimorum quoque hominum suprema pericula habent suam gratiam: de spectaculo loquor. Cogitaverunt quanto esset difficilius occidere: ac scierunt futurum, ut si unam hanc mortis poenam contra adulteros constituissent, sæpius impune committeretur adulterium. Constituerunt ergo poenam & secundam: prospexerunt infirmioribus, prospexerunt lenioribus. Forsitan cogitaverunt & illud, non omnibus futuras esse vires, ita temperaverunt severitatem, ut vindicaret se quomodo quisque posset. Dixi tanquam pro juvene, dixi tanquam pro marito: dicendum est tanquam pro impubere. Non me hercule fatis constituere

apud
¹ *Accepta pecunia.*] Hoc exemplum est scholasticum sacramenti in causa civi-
 minis, ut & infra Declamat. 363. *Pith.*

apud animum meum possum, an huic adulteros licuerit occidere. Quo enim tandem modo defenderetur filius tuus, si quis extitisset, qui diceret, occidisti homines nondum maritus, nec enim vis ista nominis hujusce, appellatione prima consistit: nec satis est maritum tantum osculo putari. ¹ Postea nudari filium, atque in conspectu judicum constitui coegisset: atque interrogaret, an ille maritus esset, qui fieri pater non posset. Ac si tantum illi, ² tanquam adultero, irascereris, satis erat hoc dicere pro filio tuo: Puto nondum habebat mariti dolorem. Ad vulnera adulteri, & cædem, & tristissimum occidendi hominis ministerium, magno quodam impetu, & (ut sic dixerim) furore opus est. Nec miror eos concitari, qui veterem matrimonii consuetudinem, qui pudorem cubiculi, qui spem libero-

¹ *Postea nudari filium.*] Fuit hoc tum incerti juris pubertas in masculis annis & ætate, an habitu corporis æstimanda esset. Fab. lib. III. c. II. *De re*, inquit, *constat, de jure queritur, ut apud centumviros filius an frater debeat esse intestate hæres: pubertas annis an habitu corporis æstimetur.* Sic enim is locus emendandus est. Cassianorum sive Sabinianorum sententiam Isidorus in nuptiis sequutus videtur lib. 5. Erym. quod relatum est in cap. III. de sponsalibus impub. Proculianorum Justinianus noster tandem probavit. Priscus Jabolenus quamlibet in multis aliis juris articulis Cassianus fuerit, in hoc mediam quandam sententiam secutus est, ut & alii plerique. Servius ad illud Virgil. *Elog. VIII. Alter ab undecimo. Bene*, inquit, *cum annis jungit habitum corporis. Nam & jure pubertas ex utroque colligitur.* De foeminarum pubertate constituisse inter omnes videtur, inspectionem corporis sexus pudori non congruere. Itaque quod deest apud Ulpianum in libro singulari Regularum, titulo de Tutelis, sic etiam suppleri potest, *foemine autem tutela liberantur omnimodo, quæ XII. annos expleverunt, scilicet propter festinationem*

vororum, ut est apud Aur. Macrobius. Sed hæc sunt alterius loci. *Pith. Postea nudari filium.*] Adhuc enim in masculis id observabatur, ut non solum ex annis, sed etiam ex habitu corporis & aspectu pubertas æstimaretur. Ulpian. in frag. tit. de tutelis. Liberantur tutela masculi quidem, pubertate. Puberem vero Cassiani quidem eum esse dicunt, qui habitu corporis pubes apparet, id est, qui generare potest. Proculci autem, eum qui quatuordecim annos explevit. Verum Priscus eum puberem esse, in quem utrumque concurrat, & habitus corporis & numerus annorum. Virgilius, *Alter ab undecimo tum me jam cœperat annus.* ubi Servius, Bene cum annis jungit habitum corporis. nam jure pubertas ex utroque colligitur. Quod jus (si Diis placet) etiam à Pontificibus nostris conservatum est cap. puberes de despon. impube. sed decenter & pudice emendatum à Justiniano, sententiam Proculi secutus l. ult. C. quan. tutor. vel curat. esse desi. & Instit. ubi etiam Theophilus. *Ærodius.*

² *Tanquam, adultero irasceris.*] Scribe: *irascereris.* Gronovius.

liberorum expugnatam esse credunt: qui illos occultos atque inenarrabiles patiuntur æstus. Non potest uxorem tuam sic odisse, qui adhuc amare non potuit. Verum illi quoque parti respondendum est, qua vindicandam priorem injuriam fuisse dicit, de qua hodie dum abdicat, multa vehementer graviterque dixit: cum fieret, tacebat. Non existimo adeo inimicum filio suo patrem, quamvis abdicet, ut aliquid turpiter suspicetur, præter id maledictum, quod ipse audivit, quod intra verba constitit maximo atque admirabili potius experimento, gravitatem hujus pueri, severitatemque, judices, diligetis: quia is, qui tantum nefas concupierat, ipsum puerum appellare non ausus est. Facilius illi fuit loqui cum hoc patre, hoc severo: & loqui non semel, & pecuniam polliceri, & adicere pretium. Tum iste tamen non adiit magistratus: non vociferatione saltem invidiam facere apud populum conatus est: tanto facilius exigere magnum animum, quam præstare. Si hominem occidere facile est, tum feriri oportuit, cum de stupro filii tui loquebatur: cum tuarum id partium, tui animi, tuarum etiam virium fuit. Nam fingamus sane istud matrimonium fuisse, quis tamen omnium mortalium hoc exigat, ut fortius uxor, quam filius, vindicetur? Sic ego hunc defenderem, judices, si occidere noluisset, rursus mihi ad id redeundum est, ex quo defensionem hujus ingressus sum. Ecquid vos cogitatis ætatem, ecquid videtis annos, ecquid semoto illo nuptiarum mīmo, atque inani tantummodo nomine, virum esse cogitatis: & dignum qui abdicetur, quod hominem non occideret? Itane tu pater bonus, qui charitate filii neglecta, imitatus es pueri infirmitatem adversus eum, qui de stupro filii tui te appellare ausus est, quem punire, etiam si tibi moriendum esset, debuisti? Tu huic irasceris, qui ex duobus adulteris nulli eorum par erat: qui certe præstitit tibi,

quantum

I Qui certe præstita sibi de pecunia si sic restitui potest commodissime meo de.] Et hic mancus corruptusque locus | iudicio, ut ad quintum caput legis Julia per-

quantum plurimum potuit: diu moratus est, detinuit, dum pecunia affertur, dum repetitur, dum numeratur: fuerat tuæ curæ, tuæ severitatis intervenire, & aliquid facere fortius. Ergo fortunæ agendas esse gratias puto, quod emissus dicitur, qui potuit erumpere.

CCLXXX.

Raptor reversus.

RAPTA RAPTORIS AUT MORTEM OPTET, AUT NUP-
TIAS. Quidam rapuit & profugit. Raptam pater alii collocavit.
Rediit postea qui rapuerat: vult illum ad magistratus educere pater:
patitur ille se educi: rapta tacet: maritus contradicit.

S E R M O.

¹ Actionem oportet esse summissam & blandam, nam primum omnium dicendum est ei adversus socerum: deinde ita dicendum est, ut sciamus hoc agere eum ut socer sit. Præterea causa illius nihil habet firmiter quam sit aliena. Etiam sollicitudo quodammodo temperanda est, ut neque desperare, neque securus esse videatur, sed modus & color declamationis sic ducendus est: quæstiones illæ erunt, an educi rapta nisi protinus possit: an etiam si tempore interposito potest, possit tamen post nuptias: an quia ante educi non potuit raptor, nunc educi debeat: quo animo pater educere ad magistratus velit: an patiente eo qui educendus est, contradicere liceat: an æquum sit, quo animo hic educat. Scio posse quæri, an illa quæstio quæ ad personam pertinet, & in prima parte ponenda est, quæ à me supra constituta est. Ego aliquid in hoc ordine etiam themate spectavi, quo loco ponitur illud, ² quod tacente rapto hic loqua-

tur,

liæ pertineat. de quo Ulpianus in l. 25. ff. ad legem Juliam de adult. hoc modo, qui ejus rei testanda causa adulterum quantum plurimum potuit, retinuit. & postea, remissus, non emissus, ut cum Ulpiano loquamur. *Ærodius.*

¹ Quintilian. lib. 7. Instit. orator. cap. 9. Ratiocinativus status in has fere species venit, an quod semel jus est, idem & sæpius: an quod in uno, & in pluribus: an quod ante, & postea. ut, Raptor profugit, rapta nupsit: reverso illo

petit optionem. *Ærodius.*

² Quod tacente rapto, hic loquatur. Nempe maritus qui contradicit. nam si quæ sunt contradicendi partes, hæc potius raptori (ut quidem videtur) quam marito conveniunt. Raptor enim præscriptione uti posset, si non intra tempus agis, nec alii in presenti nupta es. Sed maritum, est aliquid quod ab hac contradictione dimoveat, cui jam liquet se virginem non duxisse: ut nunc de retinenda uxore minus sollicitus esse debeat. Sed ta-